

תוכנית הלימודים בהיסטוריה לכיתות ו'-ט'

לבית הספר היסודי והעל-יסודי
הממלכתי | ירושלים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על היסטוריה

תוכן העניינים

4	מבוא
6	מבנה התוכנית
7	מטרות התוכנית
9	דרכי הוראה - למידה
11	הערכה כמעצבת הוראה
14	מפרט התכנים לכיתה ו'
21	מפרט התכנים לכיתה ז'
31	מפרט התכנים לכיתה ח'
41	מפרט התכנים לכיתה ט'

חברי הוועדה

פרופ' אביבה חלמיש, האוניברסיטה הפתוחה - יו"ר
פרופ' דליה עופר, האוניברסיטה העברית - יו"ר עמית
ד"ר עדנה אלעזרי, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, משרד החינוך, ירושלים - מרכזת הוועדה
גב' חנה אדן, האגף לתוכניות לימודים, משרד החינוך, ירושלים
גב' יעל אוהד קרני, מורה ומדריכה להיסטוריה
פרופ' אבנר בן עמוס, אוניברסיטת תל אביב
ד"ר עמוס הופמן, מכללת בית ברל, כפר סבא
גב' דליה יוסף, מורה ומדריכה להיסטוריה
ד"ר אלכס יעקובסון, האוניברסיטה העברית
מר מיכאל ירון, מפמ"ר היסטוריה בבית הספר הממלכתי
גב' זהבה לפקוביץ, מורה ומדריכה להיסטוריה בגמלאות
גב' יוליה מורדוב, מורה ומדריכה להיסטוריה

כתיבה ועריכה: ד"ר עדנה אלעזרי, חנה אדן

ליווי וייעוץ: ד"ר צופיה יועז, ממלאת מקום מנהלת האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים, משרד החינוך, ירושלים

ליווי תהליך ההפקה: ד"ר מלכה כץ

עריכת לשון: ליאורה הרציג ומרים נחום

ביצוע גרפי, לוחות והדפסה: ארט פלוס בע"מ

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך, התש"ע 2010

"מעלות" הוצאת ספרים בע"מ, רח' קרליבך 29 תל-אביב, 03-5614121

חזרה לתוכן

3

מבוא ותפיסה רעיונית

מבוא

לימוד ההיסטוריה הוא הניסיון להבין ככל האפשר את תולדות האנושות, את דרכי התפתחותה ואת הסיבות לתהליכים ולאירועים השונים בתולדותיה. הכרת העבר והבנתו הם כלי חיוני להבנת ההווה ולהיערכות לקראת העתיד.

עם זאת, שפע אירועי העבר והמקורות העוסקים בהם אינו מאפשר התוודעות לכל ההיסטוריה. לכן העיון ההיסטורי הוא סלקטיבי מעצם מהותו. גבולותיו נקבעים - הן על פי טיב המקורות ההיסטוריים ששרדו ואשר הגיעו לידינו, והן על פי שיקולים שונים של החוקרים - חלקם שיקולים רעיוניים וחלקם שיקולים טכניים. לאור זאת, על הלומדים להיות ערים לגישות השונות לחקר העבר, ולמגבלות של כל אחת מהן.

מאחר שההיסטוריה האנושית היא אחת, בתוכנית זו יש שילוב בין ההיסטוריה הכללית לבין ההיסטוריה של עם ישראל.

בלימוד היסטוריה כללית במשולב עם ההיסטוריה של עם ישראל מתוודעים התלמידים לרב-גוניתה של האנושות ולקשרים ולזיקות בין קבוצות שונות. לימוד זה מעודד טיפוח ערכים הומניסטיים, אוניברסליים ולאומיים, מפתח את יכולתם העיונית של התלמידים ומזמן חשיבה מסתעפת וביקורתית.

הלימוד מפגיש את הלומדים עם המורשת התרבותית - הכללית והלאומית, וחושף את הייחודי והשונה במורשת של העם היהודי, לצד המשותף והמשיק בין תולדותיו לבין תולדות כלל האנושות. כמו כן הלימוד תורם לגיבוש זהותם של התלמידים כבני התרבות האנושית וכבני העם היהודי, וכן לחיזוק זיקתם לעם, לחברה ולמדינה.

תוכנית זו פותחה בהתאם לרציונל של תוכנית הלימודים תשנ"ח, העוסקת - לא רק בהיסטוריה פוליטית אלא גם בהיסטוריה חברתית ובהיסטוריה של התרבות, וכן על פי המתווה שגובש על ידי ועדת המקצוע.

בפיתוח התוכנית הביאה הוועדה בחשבון את השונות הקיימת באוכלוסיית התלמידים. על כן, בצד יחידות החובה התוכנית כוללת גם נושאי רשות. בנוסף, ביחידות החובה יש למורים אפשרות לבחור על פי שיקול דעתם ובהתאם לאוכלוסיית התלמידים - באיזה מבין הנושאים בכל יחידה הם יתמקדו ויעמיקו בתהליך ההוראה-למידה.

העקרונות שביסוד התוכנית

- **התמקדות בתופעות מרכזיות בהיסטוריה של העולם המערבי** - בשל ההשפעה המכרעת של התרבות המערבית על החברה הישראלית, ובשל הזיקה בין ההיסטוריה המערבית לבין ההיסטוריה היהודית, נבחרו רוב הנושאים מההיסטוריה של העולם המערבי.
- **נושאי הלימוד** נבחרו מתחום ההיסטוריה הפוליטית, החברתית ומתחום ההיסטוריה של התרבות, כדי שהתלמידים יכירו את תולדות האנושות על גווניה השונים. מסיבה זו משולבים בתוכנית גם תכנים מתחומים שונים, כמו אומנות וספרות.
- **רציפות והמשכיות - שילוב תמה וכרונולוגיה** - בחירת נושאי הלימוד התמטיים נעשתה בדרך כלל בהתאם לרצף הכרונולוגי, כדי להעמיק בקרב התלמידים את המודעות להמשכיות ולהתפתחות בתולדות האנושות לאורך הדורות.
- **רלוונטיות** - בבחירת נושאי הלימוד הובאו בחשבון מידת תרומתו של הנושא להבנת תחום הדעת, ומשמעותו עבור הלומדים.

חזרה לתוכן

- **שילוב בין היסטוריה כללית לבין היסטוריה של עם ישראל** - מאחר שההיסטוריה האנושית היא אחת, השילוב בין ההיסטוריה הכללית לבין ההיסטוריה של עם ישראל הוא עיקרון מנחה בבחירת הנושאים ובארגונם. תולדות עם ישראל נלמדות הן כסיפורו ההיסטורי המיוחד של העם היהודי, והן בתוך ההקשר של ההיסטוריה הכללית, תוך בחינת קשרי הגומלין ביניהם.
- **הצגת נקודות מבט שונות** - כדי שלימוד המקצוע בבית הספר ישקף את ההיסטוריה על כל מורכבותה, העיסוק בנושאים ייעשה מנקודות ראות שונות, הנובעות מגישות ומהשקפות שונות של בני התקופה ושל ההיסטוריונים החוקרים.
- **ארגון הנושאים סביב רעיונות מרכזיים** - הנושאים והתכנים אורגנו סביב סוגיות ושאלות מרכזיות, במטרה לעורר שיח לימודי בכיתה.
- **שימוש באסטרטגיות הוראה מגוונות** - דרכי הוראה אלו מעודדות את התלמידים לקחת חלק פעיל בתהליך הלמידה, ומאפשרות להם הבניית ידע וטיפוח כישורי חשיבה מסדר גבוה בצד לימוד חווייתי. כך יוכלו התלמידים להעמיק את הבנתם בנושאים הנלמדים.

חזרה לתוכן

מבנה התוכנית

התוכנית מתמקדת בנושאים נבחרים משלוש תקופות: העת העתיקה, ימי הביניים והעת החדשה. התוכנית מציגה את הנושאים, את המטרות, את הרעיונות המרכזיים ואת מוקדי הלמידה בכל שכבת גיל.

מסמך תוכנית הלימודים הוא כלי בידי המורה בתכנון ההוראה. מאחר שפיתוח חשיבה היסטורית, הבנה מעמיקה של הנושאים וטיפוח חשיבה מסדר גבוה הם ממטרותיה המרכזיות של התוכנית, הובאו בכל נושא דוגמאות לשילוב אפשרי של מיומנויות למידה עם תכנים, והצעות דידקטיות למורה.

פירוט הנושאים על פי שכבות הגיל:

כיתה ו': העת העתיקה - העולם היווני-רומי והיהודים

יחידה 1: העולם היווני והיהודים

יחידה 2: העולם הרומי והיהודים

כיתה ז': ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת - נוצרים, מוסלמים ויהודים

יחידה 1: ימי הביניים

יחידה 2: העת החדשה המוקדמת

כיתה ח': העת החדשה - יצירת חברה חדשה והתפתחות המדינה המודרנית, ומקומם של היהודים בתהליכים אלה.

יחידה 1: הנאורות והמהפכות

יחידה 2: מאבקים פוליטיים, חברתיים ותרבותיים בעקבות המהפכות

כיתה ט': העת החדשה - העולם והיהודים בחילופי המאות, מהרבע האחרון של המאה התשע עשרה ועד שנת 1939

יחידה 1: העולם בחילופי המאות - המירוץ האימפריאליסטי

יחידה 2: מלחמת העולם הראשונה והשלכותיה

יחידה 3: בין שלום למלחמה

יחידה 4: מבית לאומי למדינה בדרך - ארץ ישראל בין מלחמות עולם

מטרות התוכנית

1. הכרת אירועים היסטוריים מרכזיים, הבנת השפעתם של תהליכים היסטוריים רחבים, ובירור השלכותיהם על תולדות ישראל והעמים.
2. מודעות להשפעות גומלין בין עמים וחברות במהלך ההיסטוריה.
3. הבנה כי המציאות בהווה מושפעת מאירועים ותהליכים שהתרחשו בעבר ועוצבו בידי בני אדם, ושמעשי בני האדם בהווה ישפיעו על עיצוב העתיד.
4. הבנה כי הפעולה האנושית מונעת על ידי גורמים שונים ומגוונים.
5. הבנת השפעתן ותרומתן של דמויות מרכזיות במהלך היסטוריה על החברה ועל תהליכים היסטוריים.
6. מודעות לקיומן של נקודות ראות שונות לגבי כל נושא, אירוע או תהליך, הנובעות מהשקפת עולמם של בני התקופה ושל ההיסטוריונים החוקרים.
7. הבנה כי לצד השוני בין בני אדם בחברות שונות, קיים דמיון בסיסי בין בני האדם.
8. הבנת עמדת האחר והערכת אנשים על פי מעשיהם ולא על פי השתייכותם הקבוצתית (גזע, אומה, מעמד, דת).
9. טיפוח כבוד וסובלנות כלפי מסורות ודרכי חיים של אנשים ושל חברות שונות.
10. פיתוח אסטרטגיות חשיבה, כישורים ומיומנויות:
 - **התמצאות בציר הזמן** - לפני הספירה ואחרי הספירה.
 - **יישום** - יכולת להשתמש בידע ובמיומנויות שנרכשו במצבים חדשים.
 - **השוואה** - הגדרת תבחינים להשוואה וזיהוי הדמיון והשוני על פי תבחינים.
 - **מיון** - יצירת קטגוריות על בסיס תכונות משותפות של פריטים וקיבוץ פריטים לקבוצות על פי הקטגוריות.
 - **איתור ואיסוף מידע** ממקורות מידע מגוונים ורלוונטיים¹.
 - **הבחנה בין מקורות מידע** ראשוניים לבין מקורות משניים, ובחירה מושכלת של מקור המידע בהתחשב בסוג התוכן שהמקור מספק, כגון עמדה, תוכן עובדתי, תוכן רשמי.
 - **קריאה, צפייה והאזנה ביקורתית** - טקסטים כתובים (כגון מקורות היסטוריים, ספרות יפה); מקורות חזותיים (כגון ממצאים ארכאולוגיים, מפות, מטבעות, תמונות, דיאגרמות, גרפים, סרטים); אודיו; ומקורות נוספים הרלוונטיים לנושא.
 - **זיהוי רכיבים וקשרים** - ניתוח הטקסט בהקשר שבו הוא נתון; הבחנה בין עיקר לטפל; זיהוי הרעיונות המרכזיים בטקסט; הבחנה בין עובדה לבין עמדה, טענה והשערה; הבחנה בין סיבות לבין תוצאות ומסקנות; זיהוי נקודת המבט של הכותב ו/או השקפת עולמו; זיהוי הטיעונים בטקסט וניתוחם בזיקה לעמדות המרכזיות של הכותב; גילוי הנחות סמויות.
 - **הצדקת הידע והערכתו**

1 טקסטואליים: ספרים, מחקרים, מסמכים, מפות מושגים וכדומה. חזותיים: גרף, מפה, תצלום, תרשים וכדומה. ייצוגי מידע קוליים: מנגינה, צלילים מוסכמים, טקסט מילולי מוקלט וכדומה. ייצוגי מידע משולבים (מולטימדיה): מצגות אור-קוליות, סרט מצולם, אנימציה וכדומה.

- **הסקת מסקנות מבוססות ומנומקות**
- **מיזוג מידע** - חיבור בין רעיונות מרכזיים לבין פרטי מידע חשובים ממקורות מידע שונים כדי ליצור ידע חדש.
- **הצגת המידע בצורה בהירה ומשכנעת**
- **טיעון** - ניסוח טענה והנמקתה באופן משכנע.
- **שיח טיעוני** - השתתפות פעילה בדיון, תוך ניסיון לשכנע בצדקת טענה נבחרת.
- **הערכת מידע** מבחינת הרלוונטיות והאמינות.
- **שאלת שאלות** - ניסוח שאלות הדורשות בירור בסוגיות שונות.
- **עבודה בצוות והשתתפות פעילה בדיון:**
 - שמירה על כללי שיח תרבותיים;
 - קבלת החלטות בצוות;
 - קבלת משוב וביקורת והיכולת ליישם;
 - מתן משוב וביקורת בונה, מנומקת ומבוססת;
 - יכולת להעריך את עבודת הצוות ואת תרומתו הייחודית של כל אחד מחברי הצוות לעבודה המשותפת.

היבטים פדגוגיים

דרכי הוראה למידה

השגת מטרות תוכנית הלימודים מותנה במידה רבה בדרכי ההוראה, הלמידה וההערכה (ה.ל.ה.) שייבחרו ויישמו במהלך ההוראה בכל אחד משלבי הלימוד. ועדת המקצוע פיתחה תוכנית זו על בסיס הגישה הקונסטרוקטיביסטית, והיא ממליצה למורים לאמץ גישה זו בבואם לתכנן את תוכנית ההוראה-למידה-הערכה בכיתתם ובבית ספרם שכן **"למידה אינה משהו שקורה ללומדים - אלא משהו שקורה על ידי הלומדים"** (Zimmerman, 1986). על פי הגישה הקונסטרוקטיביסטית, נקודת המוצא בתכנון עבודת המורה משתנה - מראיית יכולת הלמידה של התלמידים כנתון קבוע ובלתי משתנה (הנגזר בין היתר מהרקע הסביבתי שלהם), אל הפיכת התלמידים ללומדים עצמאיים ומתפתחים, באמצעות הקניית אסטרטגיות למידה, שהתלמידים בהמשך ינקטו בהן ביזמתם. להלן יובאו מספר המלצות לאסטרטגיות הוראה, למידה והערכה, הנובעות מהגישה הקונסטרוקטיביסטית. זאת לשם לשיפור תוצאות הלמידה וסביבת הלמידה².

למידה בדרך החקר

"הילד צריך להיות מסוגל לארגן בעצמו את הידע שלו, במקום שהמורה או החברה יעשו זאת עבורו" (ג'ון דיואי)

דיואי טען שידע משמעותי לא יכול להילמד מעצמו; ידע אינו רק קליטת מידע, אלא צורת יישום אינטליגנטית של מידע. רק השתתפות פעילה של התלמידים תאפשר הבנה של האופן שבו יודעים. 'חקר', לפי דיואי, הוא העלאת שאלה וחיפוש דרכים תקפות לענות עליה, תוך הפעלת חשיבה ברמה גבוהה. למידה בדרך החקר מאפשרת פיתוח של חשיבה רציונלית, יצירתית, ביקורתית ורפלקטיבית על נושאי הלמידה. במהלך הלמידה בדרך החקר התלמידים מתמודדים עם המורכבות הכרוכה בקבלת החלטות באשר לבחירת נושאים, באיתור מקורות מידע, בשאלת שאלות ובבחינתן, בחיפוש מענה, בעיבוד וארגון מידע זה מחדש ובהצגתו בצורה בהירה ומובנת. למידה בדרך החקר תשולב בהיקפים שונים במהלך לימוד הנושאים השונים המוצעים בתוכנית (ראו להלן הצעות בפירוט התכנים בכיתות השונות).

השיח הלימודי

(הכולל בין השאר דיונים במליאה, בימות דיון, השיח הסוקראטי וכדומה)

השתתפות בשיח לימודי מותנית במחויבות ובמוטיבציה של המשתתפים להיות מעורבים, לשתף פעולה ולתרום לתהליך. בעת ההשתתפות בשיח הלימודי המשתתפים מפעילים מיומנויות חשיבה כמו שאילת שאלות, הבאת ראיות ודוגמאות מנומקות, ניסוח טיעונים, הערכה וביקורת של רעיונותיהם ושל רעיונות עמיתיהם וכדומה. כמו כן, במהלך שיח לימודי המשתתפים מפתחים מיומנויות תקשורת ומיומנויות בין-אישיות כגון שיתוף פעולה, ניהול משא ומתן, גילוי סבלנות וסובלנות לדברי אחרים. לפיכך מומלץ מעת לעת, ובהתאם לנושא הנלמד, לבשלותם של התלמידים ולידע שלהם בתחום, לתכנן אירועי למידה במתכונת של שיח לימודי במליאה או בקבוצה, או בימות דיון סביב סוגיה משמעותית. לדוגמה: הוויכוח בין הקנאים למתונים בשאלה "האם צריך למרוד ברומאים" (במרד הגדול או במרד בר־כוכבא); שיח לימודי בשאלת הפתרון "לשאלה היהודית" בשלהי המאה התשע עשרה (כיתה ח': היהודים לאן - ציונות, השתלבות, הגירה למדינות המערב); שיח לימודי בדילמה: "שמירת הזהות היהודית למול התערות בחברה הסובבת" (כיתה ח': היהודים בין השתלבות לדחייה)³.

2 להרחבה ראו: <http://www.cet.ac.il/self-regulation/main.htm> - בהבניה מתמדת (בירנבוים, יועד, כץ וקימרון, 2004) פרק 6: "השיח הלימודי".

משחקי הדמיה

משחקי הדמיה הם, למשל - "משחק תפקידים" ו"משפט היסטורי". שיטת לימוד זו, שבה התלמידים נדרשים לחדור לרוח התקופה ההיסטורית ו"להיכנס לעורן" של דמויות ובעלי תפקידים שעליהם לגלם או לייצג, תורמת לפיתוח חשיבה מדמה, ליכולת לגבש דעות ועמדות, ולפיתוח כושר הערכה ושיפוט הנרכשים אגב עימות בין עמדות ודעות שונות. יתרונו של לימוד באמצעות "משפט היסטורי" הוא בהכרה ובהבנה, מתוך "מעורבות אישית", של רוח התקופה, של אירועים מכוננים, של דמויות מרכזיות שפעלו בתקופות שונות, של מחלוקות בתקופה הנלמדת וכדומה. יתר על כן, גילום דמותה של אישיות מסוימת עשוי לעורר אמפתיה ואף הזדהות עם הדמות, ודרך כך לעורר סקרנות והתעניינות בנושא שבמוקד האירוע. משפט היסטורי מזמן התבוננות ביקורתית באירועים ובדמויות, ומחדד את יכולת ההבחנה בין ניתוח האירוע או התהליך לבין שיפוט מבחינה מוסרית. הלמידה בכיתה בטכניקת ההדמיה דורשת ממשתתפים ללמוד את הנושא הנדון לעומק ולהבינו מנקודות מבט שונות. מכאן שמשחקי הדמיה תורמים להעמקת ההבנה של הלומדים את ההיסטוריה הכללית והיהודית, וליישום אסטרטגיות חשיבה ברמות גבוהות. זוהי הזדמנות חשובה לגיבוש דעות ועמדות מנומקות, מתוך עימות רעיוני המבוסס על טיעונים.

למידה חוץ-כיתתית

סיוורים באתרים היסטוריים או ביקור במוזיאונים היסטוריים מוסיפים ללמידה ממד ייחודי שאי אפשר להשיגו באמצעים אחרים. היציאה מהכיתה למקום ההתרחשות (למשל: מוזיאון ההעפלה בעתלית, מצפה רביבים, מוזיאון חומה ומגדל בתל עמל ובחניתה, מצדה, הרודיון) מזמנת חוויה רגשית לצד היכרות עם האירועים וההתרחשויות, מוסיפה היבט גיאוגרפי וסביבתי, ומאפשרת הבנה עמוקה יותר של הנושא הנלמד. המפגש הבלתי אמצעי עם חפצים ומוצגים במוזאון או בכל אתר אחר, המציגים את התרבות החומרית וממחישים את חיי היום-יום של התקופה, חושפים את התלמידים לרוח התקופה.

צפייה בסרטים

בתהליך ההוראה-למידה חשוב לשלב סרטים תיעודיים, יומני חדשות וסרטים עלילתיים, במיוחד במהלך לימוד תולדות המאה העשרים והמאה העשרים ואחת. בלימוד על תולדות היישוב עד 1939 (כיתה ט'), מומלץ לשלב בתהליך ההוראה-למידה פרקים רלוונטיים מהסדרות "עמוד האש" ו"הכול אנשים". הסרטים הם מקורות היסטוריים שניתן להפיק מהם מידע מנקודות מבט שונות - פוליטית, חברתית ותרבותית. צפייה ביצירה קולנועית רלוונטית, מעמיקה את הבנת הנושאים והתופעות הנלמדים, משום שהיצירה כוללת רכיבים אידאולוגיים או פוליטיים. כמו כן עוצמת החוויה בעת צפייה בסרטים גדולה יותר מאשר בכל מדיום אחר. צפייה מודרכת בסרט מזמנת דיון ושיח לימודי - הלומדים מנתחים את המידע שעל גבי המרקע, מגיבים למסרים המובעים בו ומפעילים מיומנויות שיפוט והערכה בנוגע לסוגיות שהועלו בסרט. ללימוד באמצעות סרטים וליכולת להבחין בין סרטים עלילתיים לבין סרטים תיעודיים יש גם ערך מוסף - פיתוח מיומנות של צפייה ביקורתית ומושכלת ורכישת כלים להבנה ולניתוח המידע המועבר באמצעים אלה.

הערכה כמעצבת הוראה⁵

בסוגיית "הערכת הישגים" קיימות שתי גישות מרכזיות השונות זו מזו⁶:

א. **הגישה האיכותית**, שלפיה נתפסת ההערכה כ"הערכה לשם למידה" (ה"ל"), המוכרת גם בכינוי "הערכה מעצבת".

ב. **הגישה הכמותית**, שלפיה נתפסת ההערכה כ"הערכה של הלמידה" (הש"ל), המוכרת גם בכינוי "הערכה מסכמת".

כותבי מסמך זה ממליצים לאמץ את הגישה האיכותית בהערכה (ה"ל") כדי לשפר את ההוראה ולקדם את הלמידה. לפי גישה זו, ההערכה אינה אירוע חד-פעמי המתרחש בנקודת זמן נתונה וידועה מראש. ההערכה היא חלק בלתי נפרד מתהליך הלמידה וההוראה (ה"ל"ה - הוראה-למידה-הערכה). מטרתה היא שהלומדים והמורים יבחנו לאורך תהליך הלמידה באיזו מידה הושגו היעדים, יאתרו נקודות חוזק, קשיים וכשלים, ויתכננו את המשך הלמידה בהתאם לכך.

שיטת הערכה זו מכוונת את הלומדים ואת המורים לאסוף ראיות על עשייתם והבנתם תוך שיפוט של הראיות המצטברות. יסודה של גישה זו הוא בתפיסה הקונסטרוקטיבית של הלמידה, המדגישה את יצירת הידע והבנייתו על ידי הלומדים בתהליך בנייה פרשני, כלומר תוך חיפוש משמעות ופרשנות לידע ההולך ונבנה. למידה כזו כרוכה בפיקוח התלמידים על תהליכי למידתם, בהערכת תהליך הלמידה והידע הנבנה ובהתאמת אסטרטגיות של למידה וחשיבה לפי הצורך.

להלן פירוט הכלים המרכזיים להערכה שניתן לעשות בהם שימוש מושכל במהלך הלמידה וההוראה. באמצעות כלים אלה אוספים התלמידים והמורים ראיות על תהליכי הלמידה ומעריכים את הבנת הנלמד, מפרשים ראיות אלה ומיישמים את מסקנותיהם כדי לקדם את הישגי התלמידים:

• יומני תיעוד הלמידה (תיעוד ורפלקסיה);

• תלקיטים (פורטפוליו);

• מבחנים מסוגים שונים (כתנאי שיפוחו על פי העקרונות הנ"ל).⁷

יומן תיעוד הלמידה (תיעוד ורפלקסיה)

יומן תיעוד הלמידה הוא אחד מכלי הלמידה וההערכה המעודדים התכונות פנימה על תהליכי הלמידה ועל הבנת החומר הנלמד. ביומן כותבים הלומדים הערות ומחשבות על תהליך למידתם ועל הישגיהם. הנחיית הלומדים לחשיבה ולכתיבה רפלקטיביות מאפשרת להם להתבונן ממרחק של זמן על המהלכים שעברו ועל תוצאותיהם. החשיבה והכתיבה הרפלקטיבית ביומני תיעוד הלמידה ממקדת את הכותבים בניתוח הנעשה, באיתור מהלכים מוצלחים ובהבנתם, ובאיתור נקודות הדורשות שיפור, לצורך לתכנון המשך הלמידה. באמצעות יומני תיעוד הלמידה המורים מנהלים דיאלוג כתוב עם תלמידיהם, ואילו הלומדים מנהלים דיאלוג פנימי - עם עצמם, וחיצוני - עם מוריהם ולעתים אף עם עמיתיהם. דיאלוגים אלה מספקים ראיות משמעותיות עבור הלומדים ועבור מוריהם על תהליכי הלמידה שלהם ועל מידת הבנתם את הנלמד.

5 הפרק נכתב על פי: צופיה יועד, "הערכה", תוכנית לימודים במקרא לבית הספר הממלכתי, משרד החינוך התרבות והספורט, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, 2002

6 מ' בירנבוים, צ' יועד, ש' כץ, ה' קימרון, בהבניה מתמדת, סביבת למידה מתוקשבת לפיתוח מקצועי של מורים בנושא תרבות ההל"ה המטפחת הכוונה עצמית בלמידה (יחידה

7), משרד החינוך התרבות והספורט והוצאת מעלות, ירושלים ותל אביב 2004

7 דוגמאות ליומני תיעוד הלמידה, לתלקיטים ולכלים נוספים בהערכה, ראו ב: מ' בירנבוים, חלופות בהערכת הישגים, רמות, תל אביב 1997; מ' בירנבוים (עורכת), הערכה מושכלת-

מתאוריה למעשה, רמות, תל אביב 1999; ר' רז, ש' בן-אליהו (עורכים), איך עושים את זה, מדריך מעשי לחלופות להערכת הישגים, משרד החינוך התרבות והספורט, האגף

לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים ומעלות, ירושלים ותל אביב תשס"ג; חנה אדן (עורכת), מדריך להוראת אזרחות, משרד החינוך התרבות והספורט, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות

לימודים ומעלות, ירושלים ותל-אביב תשס"ד

תלקיט (פורטפוליו)

תלקיט הוא אוסף מכוון של חלק מעבודות הלומדים, שנבחרו במהלך השנה בקפידה על ידי הלומדים לצורך הבאתם כראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה שלהם בחומר הנלמד. התלקיט משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים במקצוע הנלמד. התלקיט משמש מכשיר להערכה מתמשכת של תהליך הלמידה ושל תוצאותיה, ומעיד על תהליך הבניית הידע של הלומדים. מאחר שהתלקיט נבנה על ידי כל לומד ולומדת, הוא אמצעי לביטוי עצמי וייחודי.

עקרונות לבניית התלקיט:

- הלומדים יקבעו וינסחו עם המורים: א. קריטריונים ברורים לבחירת החומר שייכלל בתלקיט; ב. קריטריונים ברורים לשיפוט החומר.
- הלומדים יהיו אחראים לניהול התלקיט לאורך השנה ולבחירת הראיות שייכללו בו.
- בתלקיט אפשר לכלול פריטים מסוגים שונים - פריטים כתובים, מוקלטים, חזותיים וכדומה, כגון: שיעורי בית, מבחנים, תוצרי מטלות ביצוע, תוצרי חקירה עיונית; דוח, דגם, מצגת, עיתון וכדומה; רפלקסיה והערכה עצמית, הערכות עמיתים, תצפיות.
- כל פריט שייבחר להיכלל בתלקיט ילווה בהסבר: מדוע נבחר, מה הוא נועד לייצג, איך נוצר, מה היו הקשיים הכרוכים בביצועו, מה היו דרכי ההתמודדות עם הקשיים, מה הערך המוסף של פריט זה לעולם הידע של הלומדים, וכדומה.

קיימים שלושה סוגים עיקריים של תלקיטים:

- א. תלקיט עבודות נבחרות שבו הלומדים מציגים את העבודות הטובות ביותר שביצעו לאורך השנה.
 - ב. תלקיט תהליך, שבו הלומדים מציגים עבודות המבטאות את תהליך למידתם, ולכן הוא כולל עבודות טובות וטובות פחות, ובתנאי שייצגו את התפתחותם של הלומדים בתהליך הלמידה.
 - ג. תלקיט משולב - המשלב בין שני הסוגים האלו.
- חשוב מאוד שהמורים והלומדים יגדירו לעצמם מראש מהי מטרת התלקיט ואיזה שימוש ייעשה בו, ויבנו במשותף קריטריונים ברורים להערכתו.

מבחן

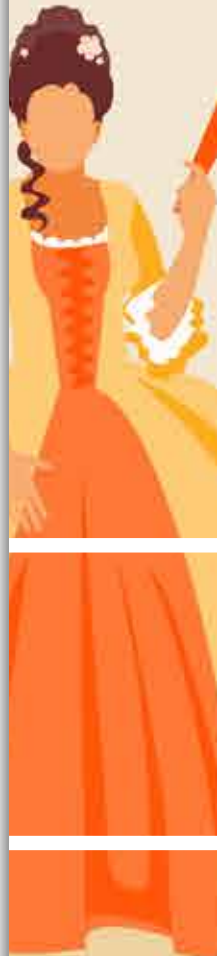
המבחן ככלי הערכה הוא חלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה-למידה. בתהליך זה של הוראה-למידה והערכה צריכה להיות הלימה בין מטרות ההוראה לבין דרכי הביצוע (אסטרטגיות הוראה-למידה) ודרכי ההערכה.

הבחנים והמבחנים ייערכו בכתב או בעל-פה בזמן מוגדר, על יחידת חומר מוגדרת, לעתים גם עם ספר פתוח ותוך שימוש מושכל בחומרי עזר. הבחנים והמבחנים ייערכו במסגרת הכיתה או כמבחן בית.

המבחן עשוי לשמש את המורים באופנים שונים ולמגוון יעדים:

- כלי מאבחן לתכנון פעולות ההוראה-למידה בהתאם לצורכי התלמידים.
- משוב למורה ולתלמידים על תהליך למידה שהתרחש בכיתה ועל התפתחות החשיבה של התלמידים.
- כלי מעקב מתמיד אחר תהליך ההוראה-למידה לשם עיצוב ההוראה.
- כלי לסיכום תהליך ההוראה-למידה.

על המבחן לכלול מגוון שאלות הדוגמות דגימה רחבה של תכנים. כמו כן יכלול המבחן מיומנויות ותפקודי חשיבה המוגדרים במטרות ההוראה של תוכנית הלימודים, שאת מידת השגתם מבקשים להעריך. לשם כך ייבנה מבחן שיש בו תקיפות גבוהה - כלומר הוא בודק את מרב מטרות ההוראה והנושאים שנלמדו בכיתה. לפיכך יכלול המבחן שאלות ברמות חשיבה גבוהה - הערכה, שיפוט, יישום, מיון מידע - לצד שאלות הבודקות מיומנויות של ידע והבנה ברמה בסיסית, או שאלות המשלבות רמות חשיבה שונות. אין להסתפק במבחן המכיל שאלות שמתבססות על זיכרון ושינון בלבד.

חזרה לתוכן

מפרט התכנים לכיתה ו' (60 שעות לימוד)

העולם היווני-רומי והיהודים

מטרות

התלמידים:

1. יבינו כי מורשת העולם העתיק היווני-רומי היא אחד מיסודות תרבות המערב.
2. יבינו כי בתקופת הבית השני עוצבה זהותו הדתית והלאומית של עם ישראל ונוצקו הדפוסים לשמירת זהות זו בתנאי חיים של גולה.
3. יבינו את נסיבות צמיחתה של הנצרות כדת מונותאיסטית שנייה, מתחרה ליהדות.

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מְזַמֵן	הצעות דידקטיות
א. יוון הקלאסית - העולם של עיר-מדינה (10 שעות)	<p>1. ייחודן של שתי ערי המדינה - אתונה הדמוקרטית וספרטה המיליטריסטית</p> <ul style="list-style-type: none"> • מאפייני המשטר הדמוקרטי ומוסדותיו באתונה: • שלטון העם על ידי העם - באמצעות אספת העם ומועצת העם. • מאפייני המשטר בספרטה ויחס השלטון לאזרחים ולקבוצות הנשלטות. • המשותף והייחודי לשתי ערי-המדינה אתונה וספרטה, בנושאי חברה, חיי היום-יום, דת וחינוך. 	<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח מקורות כתובים וחזותיים (זיהוי רכיבים וקשרים); השוואה; הסקת מסקנות הציגו והסבירו את היתרונות ואת החסרונות של החיים בעיר-המדינה אתונה הדמוקרטית בהשוואה לחיים בעיר-המדינה ספרטה המיליטריסטית. • גיבוש והצגת עמדה מנומקת כמסקנות מההשוואה, הציגו עמדה מנומקת בנוגע לצורת החיים המועדפת עליכם. • ניתוח מקורות כתובים וחזותיים; השוואה ; הסקת מסקנות 	<ol style="list-style-type: none"> 1. הפניית התלמידים לאתרי אינטרנט/ ספרים המציגים את הארכיטקטורה והפיסול ביוון העתיקה, במטרה לבחון את השפעתם על תרבות המערב. 2. חשיפת התלמידים למחזות יונייים (טרגדיה וקומדיה) שמוצגים גם כיום בתיאטראות בישראל, ועידוד התלמידים להעלות קטעים מהמחזות, לצורך הבנת השפעת התיאטרון היווני על התיאטרון של ימינו.

יחידה 1: העולם היווני-הלניסטי והיהודים (27 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות זידקטיות
<p>א. יוון הקלאסית - העולם של עיר-מדינה (10 שעות) (המשך)</p>	<p>2. השפעתה ותרומתה של מורשת התרבות היוונית לתרבות המערב עד ימינו</p> <ul style="list-style-type: none"> • תחום האומנות - פיסול, ארכיטקטורה, תאטרון. • תחום הספורט - ענפי ספורט ואולימפיאדה. 	<ul style="list-style-type: none"> • זהו במקורות חזותיים ממצאים הקשורים לחיי היום-יום באתונה ותארו אותם. • עיינו במקורות חזותיים המתארים מבנים ביוון העתיקה, וכן במקורות המתארים מבני ציבור ושלטון מהתקופה המודרנית באירופה ו/או בארצות הברית. • זהו את המאפיינים של כל אחד מהם. השוו בין המאפיינים של המבנים ביוון לבין המאפיינים של מבני ציבור ושלטון עכשוויים באירופה ו/או בארצות הברית. • כמסקנה מההשוואה הציגו תשובה מנומקת לשאלה - במה השפיעה הארכיטקטורה היוונית על הארכיטקטורה בתרבות המערבית המודרנית. 	

הצעות דיקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
<p>1. ביקור באתרים ארכיאולוגיים הקשורים לתקופת החשמונאים ולתקופת הורדוס, ובדגם ירושלים בתקופת בית שני במוזיאון ישראל.</p> <p>2. הצגת מטבעות מתקופה זו לשם הבנת ערכן כמקור היסטורי.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • קריאת מפה התבוננו במפה היסטורית וסמנו בה את מסלול התפשטות האימפריה של אלכסנדר מוקדון. בצבע שונה סמנו את מוקדי התפשטות התרבות ההלניסטית בעקבות כיבושיו. • ניתוח טקסטים; מיזוג; טיעון עיינו במקורות שונים והסבירו האם הנכם מסכימים עם הטענה שבמפגש בין התרבות היוונית לבין תרבויות המזרח מתקיים דו־קיום. נמקו את עמדתכם. 	<p>1. כיצד הפכה תרבות יוון לנחלת העמים במזרח</p> <ul style="list-style-type: none"> • כיבוש המזרח בידי אלכסנדר מוקדון, הקמת ממלכות הלניסטיות וייסוד ערי־מדינה יווניות במזרח על ידי יורשי אלכסנדר. <p>2. המפגש בין ההלניזם לבין היהדות בימי בית תלמי ובית סלווקוס</p> <ul style="list-style-type: none"> • ההלניזם מפגיש בין התרבות היוונית לבין תרבויות המזרח: דו־קיום בין תרבויות ודתות. • היחסים בין השלטון ההלניסטי לבין האוכלוסייה היהודית - אוטונומיה יהודית. • החברה היהודית, ההנהגה היהודית וחיי היום־יום תחת השלטון ההלניסטי. • דרכי התפשטות ההלניזם בקרב היהודים בארץ ישראל. 	<p>2. הלניזם והמפגש עם היהדות (17 שעות)</p>

הצעות דיזקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח טקסט מילולי; הערכת משקלם של מעשים של קבוצות ויחידים בהשפעה על מהלכים. נתחו מקורות כתובים מספר מכבים ובחנו על פיהם את פועלם של החשמונאים, מתתיהו ובניו, במהלך המרד. • גבשו עמדה מנומקת בשאלת תרומתם של החשמונאים למאבק ביוונים ובמתיוונים. • קריאת מפה עיינו במפה היסטורית של תקופה זו ותארו את התרחבותה של ממלכת החשמונאים העצמאית. • השוואה הסבירו את מוקדי המחלוקת בחברה היהודית בתקופה זו, והשוו בין הפרושים, הצדוקים והאיסיים על פי הקטגוריות: השקפת עולם בנושאי אמונה והלכה, מעמד חברתי וכלכלי, ואורח חיים. 	<p>3. מרד המכבים - תגובה לסטיית השלטון הסלווקי ממדיניות של סובלנות דתית: רדיפת הדת היהודית</p> <ul style="list-style-type: none"> • עמדת השכבות השונות בחברה היהודית כלפי המרד. • תוצאות המרד ותרומת בית חשמונאי להצלחתו. <p>4. ממלכת החשמונאים ומאפייניה - כינון ממלכה יהודית עצמאית</p> <ul style="list-style-type: none"> • הרחבת גבולות הממלכה. • הקמת מוסדות שלטון וחברה. • השפעות הלניסטיות על הממלכה. • זרמים ומתחים פנימיים בחברה היהודית: פרושים, צדוקים ואיסיים. 	<p>2. הלניזם והמפגש עם היהדות (17 שעות) (המשך)</p>

יחידה 2: העולם הרומי והיהודים (33 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
ג. רומא האימפריאלית (7 שעות)	<p>1. הגורמים להתעצמותה של רומא והפיכתה מעיר מדינה לאימפריה נושאי רשות:</p> <ul style="list-style-type: none"> • הרפובליקה הרומית ומשטרה. * • צמיחת האימפריה הרומית. * • המעבר מרפובליקה לקיסרות. * • כוחו וייחודו של הצבא הרומי. * • מאפייני השלטון האימפריאלי: פרובינציות; נציבים; אוטונומיה מקומית. • יחס האימפריה אל העמים הנשלטים. 	<p>• ניתוח טקסטים; מיזוג; הסקת מסקנות</p> <p>נתחו קטעי מקור מספריהם של היסטוריונים רומיים כמו פוליביוס, והסבירו את תרומתם הייחודית של הצבא ושל השלטון (על מאפייניו השונים) להתעצמותה של רומא ולהפיכתה לאימפריה.</p>	

חזרה לתוכן

* נושאי רשות

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
ד. הקיסרות הרומית; רומא ויהודה (26 שעות)	<p>1. השפעת המורשת, התרבות והמשפט הרומי עד ימינו</p> <p>2. הגורמים לאובדן העצמאות ולהפיכת ממלכת החשמונאים למדינת חסות רומית</p> <ul style="list-style-type: none">ריב האחים, כיבוש ירושלים על ידי פומפיוס והפיכת יהודה למדינת חסות. <p>3. הדואליות שבשלטון הורדוס כמלך יהודה: "מלך קליינט" של רומא ומלך היהודים</p> <ul style="list-style-type: none">יחסי הורדוס וקשריו עם השלטון הרומי.יחסי הורדוס והחברה היהודית והנוכרית בארץ ישראל.מפעלי הבנייה וייסוד ערים נוכריות בארץ ישראל.הפצת התרבות הרומית בארץ ישראל.חיסול בית חשמונאי.בניין המקדש, פיתוח ירושלים ומרכזיותם בחיי החברה היהודית.הסנהדרין והחכמים - מהנהגה רוחנית־דתית להנהגה חברתית ולאומית.	<ul style="list-style-type: none">מיון; שיפוט; הסקת מסקנות הבחינו בין הפעולות החיוביות לבין הפעולות השליליות של הורדוס כלפי היהודים בארץ ישראל בתחומים אלה: פיתוח הארץ; הפצת תרבות רומית; יחס לתושבים היהודים בארץ ישראל (מעמד, תעסוקה, פולחן דתי). כמסקנה מהמיון שעשיתם, גבשו הערכה מנומקת בנוגע לדמותו ולפועלו של הורדוס.	<p>1. סיור באתרים ארכיאולוגיים מתקופת הורדוס כמו: מצדה, הרודיון, ירושלים העתיקה, קיסריה.</p> <p>2. קיום משפט היסטורי להורדוס תוך שימוש באסטרטגיית טיעון.</p>

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
	<p>4. הפיכת יהודה לפרובינציה רומית הנשלטת על ידי נציבים רומים</p> <ul style="list-style-type: none"> • יחס הנציבים הרומים לחברה היהודית. • המרד הגדול: הגורמים לפרוץ המרד, מהלכו, תוצאותיו והשלכותיו. • היהדות לאחר החורבן: מירושלים ליבנה - פועלם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל ותרומתם לשיקום החיים היהודיים לאחר חורבן ירושלים. • מרד בר כוכבא: הגורמים לפרוץ המרד, תוצאותיו והשלכותיו. • החיים היהודיים בארץ ישראל לאחר המרד, והקשר בין יהודי ארץ ישראל לבין יהודי התפוצות. • הפיכת בבל למרכז יהודי רוחני. <p>5. עליית הנצרות - מכת יהודית לדת חדשה</p> <ul style="list-style-type: none"> • ישו ותלמידיו וביקורתם על החברה היהודית. • נסיבות התפשטות הנצרות ברחבי האימפריה הרומית והפיכתה מדת נרדפת לדת רשמית. 	<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח מקור; העלאת השערות; טיעון נתחו מקורות היסטוריים המציגים את הרקע למרד בר־כוכבא והעלו מגוון השערות בשאלה: כיצד העזו היהודים למרוד פעם נוספת ברומאים. הציגו טענה מנומקת בשאלה - האם ניתן היה למנוע את מרד בר כוכבא. חשבו על טענה מנוגדת לטענתכם. הציגו אותה ונמקו. • קריאת מפה היסטורית באמצעות מפה היסטורית, הציגו את הפיזור הגאוגרפי של העם היהודי אחרי החורבן. • השוואה השוו (השווה והשוונה) בין תוצאות המרד הגדול והשלכותיו לבין תוצאות מרד בר כוכבא והשלכותיו על העם היהודי ועל ארץ ישראל. • הצדקת הידע וייצוגו בחרו את האירועים המרכזיים בעת העתיקה, נמקו בחירתכם וסמנו אותם על ציר הזמן. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. קיום בימת דיון בוויכוח בין המתונים לקנאים בשאלה האם לצאת למרד ברומאים; שילוב אסטרטגיית טיעון. 2. עריכת בימת דיון בשאלה - האם לצאת למרד ברומאים (מרד בר כוכבא) 3. ביקור במוזיאון ישראל (היכל הספר) המציג ממצאים מתקופת בר־כוכבא. 4. ביקור במוזיאון ג'ו אלון ליד באר שבע שמוצגים בו ממצאים מתקופת בר־כוכבא. <p>כדי שהתלמידים יבינו שבהיסטוריה אין גישה אחת נכונה, עליהם להציג במליאת הכיתה את צירי הזמן שבנו ולנמק מדוע בחרו באירועים האלה ולא באחרים.</p>

תכנים וארגון

מפרט התכנים לכיתה ז' (60 שעות לימוד)

ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת

מטרות

התלמידים:

1. יבינו שאירופה בימי הביניים מושתת על שני יסודות: דת ותרבות נוצריות ומשטר פאודלי.
2. יבינו שבימי הביניים התגבשו שתי דתות מונותיאיסטיות חדשות, הנצרות והאיסלם, שהתעמתו ביניהן לא רק מבחינת האמונה הדתית, אלא גם מבחינה פוליטית.
3. יבינו שההבדלים במעמד היהודים ובאורח חייהם בארצות האסלאם ובארצות הנצרות נבעו בעיקר מהיחס ליהדות של כל אחת מדתות אלה.
4. יבינו את הגורמים לשינוי בתפיסת האדם ומקומו בעולם בראשית העת החדשה ואת משמעות החידוש שבתפיסה זו.
5. יכירו ביטויים של ההומניזם ושל אידיאל היופי באומנות ובאדריכלות בתקופת הרנסנס (המאות הארבע עשרה והחמש עשרה).
6. יכירו את ההמצאות החדשות (הדפוס, מכשירי הניווט וכלי השיט) ויבינו כיצד הן שינו את פני העולם והשפיעו על חיי הפרט והחברה (המאות החמש עשרה והשש עשרה).
7. יבינו את הגורמים לקרע שנוצר בכנסייה הנוצרית בראשית המאה השש עשרה, ואת ההבדלים בין הכנסייה הקתולית לבין הכנסייה הפרוטסטנטית.

יחידה 1: ימי הביניים (37 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות זידקטיות
<p>א. נפילת האימפריה הרומית: אירוע מכונן*</p>	<p>1. שינוי המציאות באירופה בעקבות התפוררות האימפריה הרומית</p> <ul style="list-style-type: none"> נדידת העמים (פלישת שבטים שונים לאירופה) והשפעתה על היווצרות ממלכות אירופה. קבלת עמי אירופה את הדת הנוצרית והפיכת של הנצרות לדת השלטת באירופה. <p>2. תיחום תקופת ימי הביניים: גישות שונות לקביעת ראשיתה וסופה של התקופה בהיסטוריה הכללית ובהיסטוריה של עם ישראל</p>	<p>• קריאת מפה באמצעות מפה היסטורית, הציגו את מסלולי הנדידה של העמים והשבטים בראשית ימי הביניים, וסמנו את הממלכות החדשות שקמו בעקבות הנדידה.</p>	

חזרה לתוכן

* נושאי רשות

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
ב. הגיבוש מחדש של אירופה - תרבות נוצרית ומשטר פאודלי (10 שעות)	<p>1. התפתחות המשטר הפאודלי כמענה לשינויים שחלו באירופה עם התפוררות האימפריה הרומית</p> <ul style="list-style-type: none">• הגורמים להיווצרותו של המשטר הפאודלי.• המשטר הפאודלי: מלוכה וכנסייה (מבנה ומאפיינים).• המבנה ההיררכי הפאודלי והכנסייתי, וחלוקת התפקידים והסמכויות במבנה זה. <p>2. השפעת מבנה המשטר הפאודלי על החברה</p> <ul style="list-style-type: none">• חברה מעמדית של מתפללים, לוחמים, עמלים.• תלות חוזית במערכת היחסים בין המעמדות בחברה הפאודלית (סנויור, וסאל).• חיי היום־יום בחברה הפאודלית.	<ul style="list-style-type: none">• ייצוג מידע עיינו בטקסטים ותארו את המבנה החברתי ומערכות היחסים בין המעמדות השונים בחברה הפאודלית. הציגו זאת באמצעות תרשים.• השוואה השוו בין המעמדות השונים על פי אורח החיים ותנאי החיים.• הערכה בהתבסס על הידע וההבנה של הגורמים להיווצרות המשטר הפאודלי, העריכו במה היווה המבנה הפאודלי מענה לצורכי החברה.	1. שימוש בתרשימי זרימה כדי להמחיש את המבנה ההיררכי של המשטר הפאודלי והכנסייתי - תפקידים וסמכויות.

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
ב. הגיבוש מחדש של אירופה - תרבות נוצרית ומשטר פאודלי (10 שעות) (המשך)	3. אפיפיור וקיסר: מאבק בין מלוכה לכנסייה על עליונות ושליטה • מעמדה ומרכזיותה של הכנסייה בימי הביניים באירופה, ומעורבותה בתחומי החיים השונים של החברה באירופה בתקופה זו. 4. נוכחות הנצרות בתרבות האירופית: בספרות, באומנות ובארכיטקטורה* (נושא רשות) 5. צמיחת הערים וחיי היום-יום, בחברה עירונית אוטונומית (גילדה, אוניברסיטה) 6. השפעת עמדתה התאולוגית של הנצרות כלפי היהדות על מעמד היהודים בחברה הנוצרית 7. הקהילה היהודית באשכנז ומוסדותיה כגורם מרכזי בשמירת הזהות היהודית בתנאים של גולה (רבנו גרשום מאור הגולה, רש"י)	• יישום זהו סמלים ומוטיבים נוצריים ביצירות אומנות ואדריכלות מימי הביניים. • הסקת מסקנות התבוננו ביצירות אומנות מתקופת ימי הביניים (ציור ופיסול), ובחנו את יחס הנצרות ליהדות וליהודים באירופה, כפי שהוא משתקף מיצירות אלו.	1. הפניית התלמידים למקורות שונים (אתרי אינטרנט, ספרים) המציגים יצירות אומנות ואדריכלות מתקופת ימי הביניים, לשם בחינת השפעת הנצרות על התרבות והחברה באירופה בימי הביניים. 2. שימוש בתרשים זרימה המתאר את מבנה התפקידים והסמכויות של מוסדות הקהילה היהודית, לצורך הבהרת המשמעות של חיים בקהילה יהודית.

* נושאי רשות

חזרה לתוכן

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
<p>ג. האסלאם - עלייתה של דת חדשה</p>	<p>1. הנביא מוחמד מייסד האסלאם</p> <ul style="list-style-type: none"> ההתגלות, השליחות והמאבק של עובדי האלילים בנביא ובשליחותו במכה (610-622). ההג'רה - הגירת מוחמד והמוסלמים ממכה למדינה ותחילת גיבוש הדת המוסלמית. <p>2. עקרונות האמונה המוסלמית והמשותף לאסלאם, ליהדות ולנצרות</p> <ul style="list-style-type: none"> מצוות היסוד באסלאם: עדות, תפילה, צום, צדקה, עלייה למכה (חג). עקרונות האסלאם: אמונה באל אחד; בנביאים של "עמי הספר" (יהודים ונוצרים); בספרי הקודש של היהדות והנצרות; בעולם הבא. <p>3. התפשטות האסלאם והקמת אימפריה מוסלמית כחובה דתית</p> <ul style="list-style-type: none"> ג'יהאד ("דאר אל אסלאם", "דאר אל חארב") וקביעת היחס ללא-מוסלמים. <p>4. מעמד היהודים בחסות האסלאם:</p> <ul style="list-style-type: none"> יחסו של מוחמד לבני חסות (תנאי עומר). 	<ul style="list-style-type: none"> השוואה השוו בין מעמד המשפטי של היהודים ומצבם התרבותי, החברתי והכלכלי בארצות הנצרות לבין מצבם בארצות האסלאם. הסקת מסקנות הסבירו את הסיבה לשוני במעמד היהודים ובמצבם החברתי, התרבותי והכלכלי בארצות האסלאם ובארצות הנוצריות. נמקו. ניתוח טקסטים חזותיים ומילוליים; מיזוג; הסקת מסקנות התבוננו בכתבי יד וביצירות אומנות פלסטית וקראו על פיתוחים מדעיים מהתרבות המוסלמית בשיא פריחתה (באתרי אינטרנט או בספרים). הסבירו לאור זאת את תרומתם של המוסלמים להתפתחות החברה והתרבות. 	

הצעות דיזקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
		<ul style="list-style-type: none"> • אוטונומיה דתית-תרבותית-חברתית בתנאים של גולה - המרכז היהודי בכבל: הגאונים מנהיגי העם והשפעתם על עיצוב חיי היהודים בימי הביניים. • 5. התרבות המוסלמית בשיאה במאה העשירית ותרומתה לחברה ולתרבות האנושית • פילוסופיה, מדע ואומנות. 	<p>ג. האסלאם - עלייתה של דת חדשה (המשך)</p>
<p>1. סיור באתרים ארכיאולוגיים מתקופת הממלכה הצלבנית.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • קריאת מפה היסטורית; הסקת מסקנות; העלאת השערות סמנו במפה את מסלול מסע הצלב הראשון. כמסקנה מקריאת המפה שערנו מה הם הקשיים שניצבו בדרכם של הצלבנים. • חקר עבודת חקר קבוצתית בנושא: התמודדות קהילה יהודית (אחת) באירופה עם הצלבנים בתקופת מסע צלב. במליאת הכיתה, כל קבוצה תציג את דרכי ההתמודדות של הקהילה שבחרה. הכיתה תדון בדפוסי התגובה של הקהילה ותנמק אותם בהתחשב, בין השאר, בנתונים הסביבתיים של הקהילה. 	<p>1. מסעי הצלב - עימות פוליטי ודתי</p> <ul style="list-style-type: none"> • הסיבות למסעי הצלב. <p>2. היהודים בתקופת מסעי הצלב</p> <ul style="list-style-type: none"> • יחס הצלבנים לקהילות היהודיות במהלך מסעי הצלב; תגובת הקהילות היהודיות והתנהלותן בתקופת מסעי הצלב. <p>3. ממלכת ירושלים הצלבנית:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מאפיינים. • הגורמים לנפילת הממלכה וההשלכות המעשיות על ארץ ישראל ועל החברה בה. 	<p>ד. מסעי הצלב - עימות בין הנצרות לאסלאם (7 שעות)</p>

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
ה. יהודי ספרד - בין נוצרים למוסלמים (10 שעות)	<p>1. תור הזהב: פריחה תרבותית וחברתית</p> <ul style="list-style-type: none">• ספרד המוסלמית - דפוס שלטון, חברה ותרבות.• מעמד הקהילות היהודיות - החצרנים היהודים (שמאל הנגיד וחסדאי אבן שפרוט).• היצירה התרבותית היהודית - 'קודש וחול': פרשנות המקרא, פילוסופיה והלכה, מדע ורפואה, דקדוק ושירה (שירי קודש וחול).• ההשפעות ההדדיות בין היהדות לאסלאם. <p>2. הכיבוש מחדש של ספרד בידי הנוצרים</p> <ul style="list-style-type: none">• השלטת הנצרות, האינקוויזיציה והאנוסים.• גירוש ספרד. <p>3. הפאזרה היהודית אחרי הגירוש</p>	<ul style="list-style-type: none">• טיעון הציגו נימוקים לטענה שחיי היהודים בספרד היו "תור הזהב" בתולדות עם ישראל בגולה.• העלאת מגוון נקודות מבט; הסקת מסקנות נתחו מקורות ראשוניים (עדויות) ומשניים על חיי היהודים בספרד הנוצרית, והסבירו את הקשיים ואת הדילמות של יהודי ספרד הנוצרית.• ניתוח מקורות ספרותיים וחזותיים; הסקת מסקנות קראו בספרים על חיי היהודים בעקבות גירוש ספרד וצפו בסרטו של יהורם גאון "מטולדו לירושלים" (הוצאת סטימצקי) המציג את הפאזרה היהודית בעקבות גירוש. - לאור זאת תארו את השבר הפיזי והנפשי של היהודים בעקבות גירוש ספרד, ואת השפעתו על החברה היהודית לדורותיה.• קריאת מפה הציגו את הפיזור הגאוגרפי החדש של קהילות ישראל לאחר הגירוש, והסבירו את קשיי המגורשים במקומותיהם החדשים.	<p>הסעיף על ספרד המוסלמית יילמד ברמת ידע בלבד.</p> <p>1. צפייה בחלקים מהסדרה 'ירושלים שהייתה בספרד', מסע בספרד עם יצחק נבון - סדרה תיעודית היסטורית שהופקה במלאת 500 שנים לגירוש ספרד.</p> <p>2. עידוד התלמידים לקרוא יצירות ספרות המתארות את חיי היהודים בספרד בתקופה זו, כגון 'הנער מסיביליה', 'בית אגולר'.</p> <p>3. ביקור בבית דונה גרציה בטבריה.</p>

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
<p>ו. המגפה השחורה- מהפכה דמוגרפית (1 שעה)</p>	<p>1. תוצאות המגפה השחורה והשלכותיה על החברה והכלכלה באירופה</p>	<p>• ניתוח נתונים סטטיסטיים הסקת מסקנות</p> <p>אתרו נתונים סטטיסטיים על האוכלוסייה באירופה לפני המגפה השחורה ולאחריה. לאור הנתונים, הסבירו מדוע המגפה השחורה מהווה נקודת מפנה בתולדות אירופה.</p>	

יחידה 2: העת החדשה המוקדמת (23 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
<p>ז. רנסאנס והומניזם (11 שעות)</p>	<p>1. השינוי בתפיסת האדם ומקומו בעולם</p> <ul style="list-style-type: none"> ההומניזם במאות הארבע-עשרה והחמש-עשרה והגילוי מחדש של התרבות הקלאסית. <p>2. הרנסאנס כתרבות עירונית</p> <ul style="list-style-type: none"> מרכזים עירוניים באיטליה בתקופת הרנסאנס וחשיבותם (יש להדגיש את פירנצה). מאפייני השליט הרנסאנסי ותרומת שליטי הערים להתפתחות הרנסאנס. החברה העירונית ואורח חייה. חידושים באומנות ובאדריכלות - מיכלאנג'לו, ליאונרדו דה וינצ'י, בוטיצ'לי. 	<p>• ניתוח מקורות כתובים וחזותיים, הסקת מסקנות</p> <p>עיינו במקורות שונים המבטאים את תפיסת ההומניסטים את האדם והעולם והסבירו את מאפייני האדם המצטיירים ממקורות אלה. התבוננו ביצירות אומנות של גדולי הרנסאנס (לאונרדו דה וינצ'י, מיכלאנג'לו, בוטיצ'לי ואחרים); ציינו אילו ממאפייני התפיסה החדשה של האדם באומנות באה לידי ביטוי בכל אחת מהיצירות.</p>	<p>1. הפניית התלמידים לאתרי אינטרנט/ ספרים המציגים יצירות אומנות וארכיטקטורה מתקופת הרנסאנס.</p>

הצעות דיקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<ul style="list-style-type: none"> מיזוג, טיעון נתחו מגוון מקורות המתארים את פעילותם של השליטים בעיר־מדינה איטלקית (פירנצה, ונציה, מילנו, גנואה, רומא). הציגו עמדה מנומקת בשאלת חשיבותם ותרומתם של השליטים להתפתחות תרבות הרנסאנס בעיר. 		<p>ז. רנסאנס והומניזם (11 שעות) (המשך)</p>
	<ul style="list-style-type: none"> טיעון הביאו נימוקים לטענה שהמצאת הדפוס היא אחת המהפכות העיקריות בתולדות האנושות. קריאת מפה, השוואה השוו בין שתי מפות מדיניות של העולם, אחת מתקופת ימי הביניים והאחרת המציגה את תמונת העולם לאחר הגילויים הגאוגרפיים. ציינו על גבי המפה המציגה את תמונת העולם לאחר הגילויים הגאוגרפיים מהיכן הגיעו המגלים ומה המסלול שעברו מארץ מוצאם עד לארצות וליבשות החדשות. 	<p>1. המצאת הדפוס: טכנולוגיה חדשה והשפעתה על הידע והפצתו</p> <p>2. עידן הגילויים הגאוגרפיים</p> <ul style="list-style-type: none"> פריצת גבולות אירופה. ראשית פרישת ההגמוניה האירופית בעולם. גילוי אמריקה ומפגש בין תרבויות. 	<p>ח. שינויים בעולם הדעת בעת החדשה המוקדמת (6 שעות)</p>

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיקטיות
ט. הרפורמציה: דת, חברה ומדינה (6 שעות)	<p>1. הקרע בכנסייה הנוצרית</p> <ul style="list-style-type: none"> הגורמים לקרע בכנסייה. ההבדלים בין עיקרי האמונה של הכנסייה הקתולית לבין עיקרי האמונה של הכנסייה הפרוטסטנטית. <p>2. יחסי דת ומדינה: השלכות הרפורמציה על המבנה הפוליטי באירופה *</p>	<ul style="list-style-type: none"> השוואה השוו (המשותף והשונה) בין עיקרי האמונה של הכנסייה הקתולית לבין עיקרי האמונה של הכנסייה הפרוטסטנטית. 	

מפרט התכנים לכיתה ח' (60 שעות לימוד)

העת החדשה - יצירת חברה חדשה והתפתחות המדינה המודרנית ומקומם של היהודים בתהליכים אלה

מטרות

התלמידים:

1. יבינו את החידוש שבמהפכה המדעית - גישה המתבססת על עובדות ועל חקר.
2. יבינו את עקרונות הנאורות ואת השפעתם על יצירתם חברה חדשה ועל התפתחות המדינה המודרנית.
3. יבינו שההכרה בכוח השכל ובזכויותיו הטבעיות של האדם הביאה להתפתחות תפיסה חדשה על אופי היחסים בין האדם והמדינה.
4. יבינו את השפעת רעיונות הנאורות על החברה היהודית באירופה (מעמדם של היהודים, סקטור המשכילים, תיקונים בדת) ויבינו את הסיבות להתנגדות של חוגים מקרב הקהילה היהודית למשכילים, לדרכם ולפעולותיהם.
5. יבינו את ייחודה של תנועת החסידות ואת הגורמים לצמיחתה.*
6. יבינו את הסיבות להתנגדות לחסידות וכירו את דרכי המאבק בה.*
7. יבינו את הגורמים לפרוץ המהפכה הצרפתית, הערכים שייצגה, השפעתה על העולם המערבי וחשיבותה.
8. יבינו את משמעות המהפכה התעשייתית והשפעתה על היחיד והחברה.
9. יבינו את השלכות השתלבותם של היהודים בחברה המודרנית על החברה היהודית: בעיית זהות, יצירת סולידריות וערכות הדדית בין יהודים מקהילות שונות, התכולות, אנטישמיות.
10. יבינו מהי לאומיות מודרנית וכן שהתגבשות התודעה הלאומית במדינות השונות השפיעה על צמיחת תודעה לאומית יהודית מודרנית.
11. יבינו תהליכי דמוקרטיזציה ופרלמנטריזם במדינות שונות במאה התשע-עשרה.
12. יבינו את הפתרונות השונים לשאלת הקיום היהודי בגולה.

יחידה 1: הנאורות והמהפכות (33 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות זידקטיות
<p>א. נאורות - תפיסה חדשה של אדם וחברה (8 שעות)</p>	<p>1. המהפכה המדעית: גישה חקרנית המתבססת על ניסוי ותצפית</p> <p>2. עקרונות הנאורות</p> <ul style="list-style-type: none"> • האמונה בתבונה ובכוח שכלו של האדם. • האמונה בקדמה ובארגון חדש של החברה על פי עקרונות מדעיים: האמנה החברתית, הפרדת רשויות וההכרה בזכויותיו הטבעיות של האדם. • שינוי היחס לדת וירידת מרכזיותה בחברה. <p>3. המהפכה האמריקאית: יישום רעיונות הנאורות בעיצוב דמותה של ארצות הברית</p> <ul style="list-style-type: none"> • המאבק באנגליה. • יצירת חברה חדשה בצפון אמריקה. • הכרזת העצמאות, החוקה, מגילת הזכויות. 	<ul style="list-style-type: none"> • השוואה, הסקת מסקנות השוו (השווה והשונה) בין הגישות שרווחו בחקר המדע עד לעת החדשה לבין הגישות בחקר המדע בעת החדשה (תקופת הנאורות). הסיקו מה הם מאפייני המהפכה המדעית. • יישום הסבירו אלו מעקרונות הנאורות באים לידי ביטוי במהפכה האמריקאית ובעיצובה של ארה"ב כמדינה עצמאית. הביאו דוגמאות מהכרזת העצמאות, מהחוקה האמריקאית וממגילת הזכויות המבטאות עקרונות אלה. 	

חזרה לתוכן

הצעות דיקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<ul style="list-style-type: none"> • טיעון, גיבוש עמדה מנומקת נתחו את רעיונות תנועת החסידות וביטוייהם וגבשו עמדה מנומקת בנוגע לטענה שתנועת החסידות היא "תנועת רפורמה". • יישום, העלאת השערות, הסקת מסקנות בחנו את פועלם של המשכילים והסבירו אלו מבין רעיונות הנאורות באים בו לידי ביטוי. העלו השערות בנוגע לשאלה מדוע אימצו היהודים את רעיונות הנאורות. • ניתוח מקורות, הסקת מסקנות בחנו את התיקונים בדת שהכניסה תנועת הרפורמה לדת היהודית והסבירו מדוע הם עוררו התנגדות בחברה היהודית המסורתית. 	<p>יש לבחור בין מוקדי הוראה 1, 2 למוקדי הוראה 3, 4.</p> <p>1. ייחודה והתגבשותה של תנועת החסידות כרפורמה</p> <ul style="list-style-type: none"> • הבעל שם טוב - דמותו ורעיונותיו. <p>2. "המתנגדים" והמאבק בחסידות</p> <ul style="list-style-type: none"> • הגאון רבי אליהו (הגר"א). <p>3. יחס השליטים "הנאורים" ליהודים</p> <ul style="list-style-type: none"> • יוסף השני. <p>4. השפעת רעיונות הנאורות על החברה היהודית</p> <ul style="list-style-type: none"> • יהודי מרכז אירופה: משכילים יהודים (משה מנדלסון; נפתלי הרץ וייזל). • התיקונים בדת בעקבות ההשכלה: הרפורמים (גייגר), נאורותרודוקסיה (שמשון רפאל הירש). • ההתנגדות לחידושים: האורתודוקסיה (חת"ם סופר). 	<p>ב. היהודים בין רפורמה ונאורות (4 שעות) *</p>

הצעות דידקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
<p>1. קיום משפט היסטורי למנהיגי המהפכה או לנפוליאון.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • הערכת תרומה בחנו את האירועים המרכזיים של המהפכה והעריכו כיצד תרם כל אחד מהם לקצו של "המשטר הישן" ולכינונו של משטר חדש ברוח הנאורות. • יישום הסבירו כיצד ססמת המהפכה "חירות, שוויון ואחוה" מומשה בקביעת עקרונות המשטר החדש. • טיעון הציגו עמדה מנומקת בנוגע לטענה: הטרור לגיטימי כאמצעי להגשמת רעיונות המהפכה. • הסקת מסקנות בחנו את תהליך עלייתו של נפוליאון לשלטון - המעבר משלטון העם לשלטון יחיד והסבירו כיצד התאפשר תהליך זה. 	<p>1. המהפכה - הרס "המשטר הישן" ויצירת משטר חדש הבנוי על רעיונות הנאורות</p> <ul style="list-style-type: none"> • ססמת המהפכה "חירות, שוויון ואחוה". • הצו לביטול הפיאודליזם, הצהרת זכויות האדם וחוקת 1791. <p>2. ממלכה לרפובליקה ולטרור</p> <p>3. עליית נפוליאון בונפארטה</p> <ul style="list-style-type: none"> • מלחמות נפוליאון: כיבוש אירופה בשם רעיונות המהפכה. • התבוסה ברוסיה וקריסת שלטונו של נפוליאון. <p>4. היהודים במהפכה הצרפתית ובמשטר הבונפארטיסטי</p> <ul style="list-style-type: none"> • מתן אמנסיפציה - שוויון זכויות ליהודים כיחידים וביטול האוטונומיה לקהילה היהודית. • כינוס הסנהדרין. 	<p>ג. המהפכה הצרפתית (12 שעות)</p>

הצעות דיזקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<ul style="list-style-type: none"> • גיבוש עמדה מנומקת והסקת מסקנות הציגו עמדה מנומקת לכל אחת מהטענות על פועלו של נפוליאון: "ממשיך המהפכה ומשחרר עמים בשמה" או "מחסל המהפכה ופוגע בריבונות ובחירות של עמי אירופה". • השוואה (חיוב ושלילה), גיבוש עמדה מנומקת והסקת מסקנות הסבירו, מנקודת המבט היהודית, את החיוב והשלילה שבהענקת שוויון זכויות ליהודים והציגו עמדה מנומקת בסוגיה זו. 		ג. המהפכה הצרפתית (12 שעות) (המשך)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
ד. המהפכה התעשייתית (10 שעות)	<p>1. אנגליה - חלוצת המהפכה התעשייתית תהליך גידור האדמות; קיטור כמקור אנרגיה; שינוי בדרכי הייצור - מייצור ביתי ליצור תעשייתי.</p> <p>2. השפעת המהפכה על חיי היחיד והחברה</p> <ul style="list-style-type: none">• קפיטליזם כשיטה כלכלית.• תהליכי עיור: ההגירה מהכפר אל העיר.• הגברת הניידות ברחבי העולם וקיצור המרחקים.• יצירת מעמדות חדשים: פרולטריון - פועלי תעשייה; קפיטליסטים - בעלי ההון.• תנאי החיים של הפועלים: עבודת נשים וילדים. <p>3. סוציאליזם: אידאולוגיה למען צדק חברתי *</p> <ul style="list-style-type: none">• מרקסיזם כדרך למימוש האידאולוגיה הסוציאליסטית * <p>4. המאבק לצדק חברתי</p> <ul style="list-style-type: none">• ייסוד מפלגות פועלים ואיגודים מקצועיים למעמד העובדים.	<ul style="list-style-type: none">• מיון; הסקת מסקנות עיינו בכמה מקורות והציגו את ההשפעות החיוביות ואת ההשפעות השליליות של המהפכה התעשייתית על היחיד ועל החברה כפי שעולה ממקורות אלו.• ייצוג מידע בדרכים שונות התחלקו לשתי קבוצות - מפלגת הפועלים לעומת האיגוד המקצועי. כל קבוצה תבחר דרכים להציג את הבעיות שהיא מייצגת ואת דרישותיה. לאחר מכן, כל קבוצה תנמק את היתרונות של דרך הייצוג שבחרה.	

* נושאי רשות

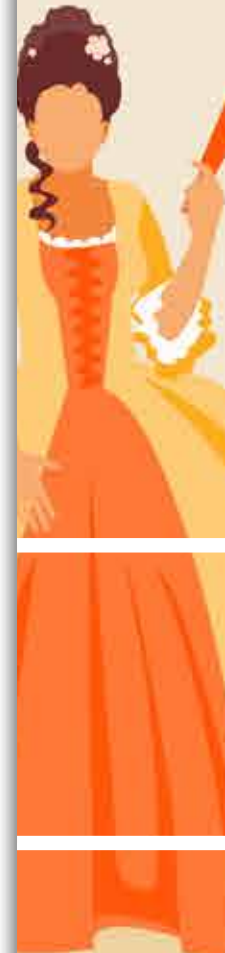
הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
ד. המהפכה התעשייתית (10 שעות) (המשך)	<p>5. התפתחות הבורגנות ואורח החיים הבורגני *</p> <ul style="list-style-type: none"> המשפחה והפנאי, מעמד האישה * 		

יחידה 2: המאבק על הפוליטיקה, החברה והתרבות (27 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
א. ראשיתה של המדינה המודרנית: מדינה, חברה ותרבות במאה התשע עשרה (9 שעות)	<p>1. ליברליזם - אימוץ רעיונות הנאורות במדינה המודרנית:</p> <ul style="list-style-type: none"> הזכויות הפוליטיות וחירויות הפרט. <p>2. התגבשות התודעה הלאומית בעקבות המהפכות</p> <ul style="list-style-type: none"> היסודות המשותפים לאומה - עם, מוצא, שפה, טריטוריה, תרבות, מורשת והיסטוריה. <p>3. תהליכי דמוקרטיזציה ופרלמנטריזם</p> <ul style="list-style-type: none"> הרחבת זכות הבחירה, הגדלת כוחם של הפרלמנטים ותחיקה חברתית. <p>4. אומנות מודרנית כמבטאת את שינויי התקופה *</p> <ul style="list-style-type: none"> האימפרסיוניזם (אומנות פלסטית, צילום) * 	<ul style="list-style-type: none"> זיהוי רכיבים וקשרים והסקת מסקנות נתחו חוקים, חוקות או כתבי סובלנות מאחת ממדינות אירופה במאה ה-19 והסיקו מסקנות: אלו מרעיונות הנאורות אימצו הליברלים. טיעון ומגוון נקודות מבט נהלו דיון בעד ונגד מתן זכות בחירה לאחת מהקבוצות הבאות: נשים, פועלים, יהודים. הציגו את הנימוקים מנקודת מבטם של התומכים בהרחבת זכויות הבחירה ושל מתנגדיהם. ניתוח טקסטים חזותיים; יישום התבוננו ביצירות אומנות מהזרם האימפרסיוניסטי, והסבירו אילו מרעיונות הנאורות באים לידי ביטוי ביצירות אלה. * 	<p>הלאומיות תילמד בהעמקה בחטיבה העליונה במסגרת הנושא: "הלאומיות בישראל ובעמים- ראשית הדרך עד 1920".</p>

* נושאי רשות

חזרה לתוכן

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
<p>ב. היהודים בין השתלבות לדחייה (12 שעות)</p>	<p>1. זרכי השתלבות היהודים בחברה, בכלכלה ובתרבות</p> <ul style="list-style-type: none"> • במערב, במרכז ובמזרח אירופה: משכילים ומתבוללים. • ייסוד קהילות יהודיות בארצות הברית וזרכי הקליטה וההשתלבות של היהודים בחברה האמריקאית. • התפתחויות פנימיות בקיבוץ היהודי: הזרמים הדתיים והזיקה למפעל הציוני. • מעורבות יהודי ארצות הברית בגורל אחיהם באירופה ומגבלותיה. <p>2. האנטישמיות המודרנית</p> <p>גורמיה וביטוייה במרכז, במערב ובמזרח אירופה.</p> <p>3. סולידריות יהודית בעידן המודרני</p> <ul style="list-style-type: none"> • הקמת ארגוני "יהודים למען יהודים" בתפוצות השונות - ערכות הדדית, פילנתרופיה וייסוד מערכות חינוך. <p>4. בעיית הזהות של היהודי כפרט במדינה-בין שותפות לתלישות.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • שיח טיעוני הציגו בפני הכיתה עמדה מנומקת בסוגיית הזהות של היהודי ודונו בדילמה שבין השתלבות לבין שמירת הזהות היהודית. • הצדקת ידע והערכתו אתרו מקורות היסטוריים אמינים העוסקים בהגירת יהודים לארצות הברית ובקשיי קליטתם, וצפו בסרטים כמו "הסטר סטריט" או "פייבל והחלום האמריקאי". זהו את המסר הגלוי והסמוי ואת הרעיונות המרכזיים המובעים בו בנושא ההגירה והקליטה, ועמדו לאור זאת על נקודת מבטו של הבמאי בנושא זה. שפטו את מהימנות הסרט בהשוואה למקורות היסטוריים כתובים בנושא. • השוואה השוו (הדומה והשונה) את עמדות הזרמים היהודיים בארצות הברית בנושאים: פולחן ומחויבות להלכה היהודית; היחס למפעל הציוני; המעורבות בגורל יהודי אירופה. 	<p>1. ניהול שיח לימודי בדילמה: שמירת הזהות היהודית לעומת התערות בחברה.</p> <p>2. צפייה בסרטים כדוגמת "הסטר סטריט" או "פייבל והחלום האמריקאי", המתארים את ההגירה היהודית ממזרח אירופה ואת קשיי הקליטה בארצות הברית.</p> <p>סעיף זה הוא בבחינת דיון מסכם לנלמד.</p>

הצעות דיסקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<ul style="list-style-type: none"> • השוואה השוו (הדומה והשונה) בין ביטויי האנטישמיות במערב ובמרכז אירופה לבין ביטוייה במזרח אירופה. • למידת חקר כתבו עבודת חקר בנושא סולידריות יהודית וערבות הדדית בתפוצות בעידן המודרני. • זיהוי רכיבים וקשרים והסקת מסקנות כחנו - אילו עובדות מעידות על שותפתם של היהודים בחיי המדינה המודרנית ואילו עובדות מעידות על חיי תלישות ועל תחושת זרות של היהודים ביחס לסביבתם; כיצד הרגיש היהודי כפרט במדינת הלאום המודרנית. 		<p>ב. היהודים בין השתלבות לדחייה (12 שעות) (המשך)</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • טיעון קיימו בימת דיון בדילמה - מהו הפתרון הטוב ביותר ל"שאלה היהודית". 	<p>1. הפתרונות השונים לשאלת הקיום היהודי בגולה</p> <ul style="list-style-type: none"> • ציונות: עלייה לארץ ישראל, קיום חיים ריבוניים בארץ ו"עבודת ההווה". • טריטוריאליזם: מדינה ליהודים שאינה בהכרח בארץ ישראל. 	<p>ג. היהודים לאן? (5 שעות)</p>

הצעות דיסקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<p>התחלקו לשני חלקים שונים בגודלם, החלק הגדול הוא הקהל, והשני - המשתתפים בדיון (15 תלמידים). המשתתפים יתחלקו לחמש תת-קבוצות, שיבחנו כל אחת עמדת זרם אחד מכלל הזרמים של הלאומיות היהודית המודרנית בסוגיית הפתרון לקיום יהודי (ציונות; טריטוריאליזם; בונד; אוטונומיזם; הגירה).</p> <p>לאחר מכן - נהלו דיון שבו תנסו לשכנע את שאר תלמידי הכיתה בעזרת טיעונים ונימוקים (סיכונים וסיכויים לעם ישראל), שהפתרון של הזרם שאתם מייצגים הוא הפתרון המועדף.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ניסוח טענה והצדקתה (התמודדות עם טענות סותרות) דונו בשאלה: במבט לאחור, מי מבין הזרמים צדק בדרך שהציע? על סמך מה קבעתם מסקנה זו? 	<ul style="list-style-type: none"> • הגירה: יציאת יהודים מארץ המוצא והשתקעותם בארץ אחרת. • השתלבות כמיעוט לאומי בחברה המקומית במזרח אירופה - בונד ואוטונומיזם. 	<p>ג. היהודים לאן? (5 שעות) (המשך)</p>

מפרט התכנים לכיתה ט' (60 שעות)

העת החדשה - העולם והיהודים בחילופי המאות, מהרבע האחרון של המאה התשע עשרה עד 1939

מטרות

התלמידים:

1. יבינו את משמעות 'המירוץ' האימפריאליסטי של מדינות אירופה באפריקה, ואת השלכותיו על היחיד ועל החברה ביבשת זו.
2. יבינו את מאפייני האימפריאליזם במזרח הרחוק ואת השפעת המפגש בין מזרח למערב בסין וביפן.
3. יבינו את השינויים שחלו במעמד החוקי-משפטי של יהודי אלג'יריה עם כיבושה בידי צרפת, ויבינו את השפעתם של שינויים אלו על אורח חייהם.
4. יבינו את הגורמים למלחמת עולם הראשונה, את מאפייניה ואת ייחודיותה.
5. יבינו את השפעת תוצאות המלחמה והסדרי השלום על המבנה הפוליטי והחברתי של אירופה: מאימפריות רב-לאומיות למדינות לאום, דמוקרטיות שעמדו במבחן ודמוקרטיות שקרסו.
6. יבינו את משמעות הזכות להגדרה עצמית וזכויות מיעוטים, ואת השינוי שחל במעמד החוקי והחברתי של היהודים במדינות השונות בעקבות ההכרה בזכות להגדרה עצמית ובזכויות מיעוטים.
7. יבינו את מצבם של היהודים במדינות שונות בתקופה שבין שתי מלחמות עולם: מעמדם, מעורבותם והשתלבותם בחברה.
8. יבינו את מורכבות מערכת היחסים ב"משולש הארץ-ישראלי" בין יהודים, ערבים ובריטים בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.
9. יבינו שהעשייה הציונית בארץ ישראל בתקופה שבין שתי מלחמות העולם הניחה את התשתית להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

יחידה 1: העולם בחילופי המאות המרוץ האימפריאליסטי (8 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
<p>א. השתלטות מדינות אירופה על אפריקה והמזרח הרחוק (4 שעות)*</p>	<p>יש לבחור באחד משני אזורי האימפריאליזם:</p> <p>1. מאפייני התרבות הקולוניאלית באפריקה</p> <ul style="list-style-type: none"> שליטים אירופים אל מול ילידים: ניצול כלכלי, כיבוש וזיכוי פוליטי, מיסיון נוצרי וכפייה תרבותית. השפעת האימפריאליזם על היחיד ועל החברה באפריקה.* <p>או</p> <p>2. אימפריאליזם במזרח - מפגש בין מזרח למערב באסיה:</p> <ul style="list-style-type: none"> תחרות על אזורי השפעה בסין, מדיניות "הדלת הפתוחה" וההתנגדות למערב. השלכות האימפריאליזם על סין. מאפייני האימפריאליזם המערבי ביפן. השלכות האימפריאליזם על יפן*. 	<ul style="list-style-type: none"> השוואה השוו (הדומה והשונה) בין האימפריאליזם בסין לבין האימפריאליזם ביפן.* 	

חזרה לתוכן

* נושאי רשות

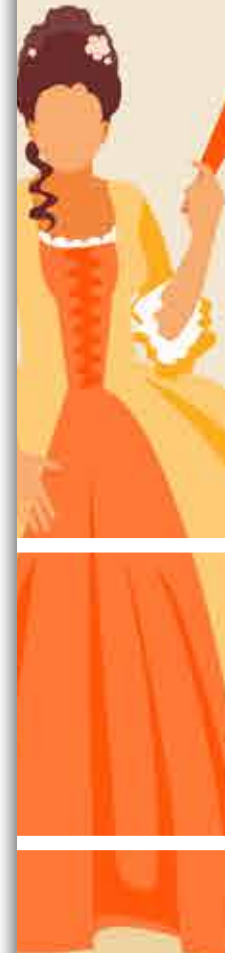

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
ב. יהודי צפון אפריקה נוכח האימפריאליזם הצרפתי (4 שעות)	1. השינויים בחברה היהודית בצפון אפריקה <ul style="list-style-type: none">השינויים במעמד החוקי-משפטי של יהודי צפון אפריקה (לדוגמה - חוק כרמייה באלג'יר).תהליכי מודרניזציה ועיור בקרב יהודי צפון אפריקה, 1870-1920.	• מיזוג והסקת מסקנות נתחו מקורות שונים הדנים בשינוי במעמד החוקי-משפטי של יהודי אלג'יריה עם כיבושה על ידי צרפת, ובתמורות שחלו באורח חייהם, והסבירו כיצד השפיע המעמד החוקי החדש על חיי היהודים באלג'יריה.	

יחידה 2: מלחמת העולם הראשונה והשלכותיה (11 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
א. הגורמים לפרוץ מלחמת העולם הראשונה (3 שעות)	1. התארגנות הגושים והתמיכה הציבורית <ul style="list-style-type: none">החלוקה לגושים - גרמניה ואוסטרו-הונגריה מול צרפת, בריטניה ורוסיה.התחזקות תחושות הנאמנות והמחויבות ללאום, על פני הזדהות עם המעמד החברתי-כלכלי.	• גיבוש עמדה מנומקת בחנו את הגורמים לפרוץ המלחמה והציגו עמדה מנומקת בשאלה: "האם הייתה מלחמה זו מחויבת המציאות".	

הצעות דיקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<p>חקר</p> <ul style="list-style-type: none"> כתבו עבודת חקר על מלחמת העולם הראשונה בנושאים כמו: <ul style="list-style-type: none"> - ייחודה של המלחמה והשפעת החידושים הטכנולוגיים על אופי המלחמה ועל תוצאותיה. - תרומתן של הנשים למאמץ המלחמתי והשינוי שחל במעמדן בעקבות המלחמה. - הדילמה של היהודים ששירתו בצבאות הלוחמים משני צידי המתרס. 	<p>1. מלחמת עולם טוטלית</p> <ul style="list-style-type: none"> • בחזית. • בעורף: גיוס כל המשאבים הכלכליים. <p>2. מרכזיות העורף במלחמה ומקומן המכריע של הנשים במשק הכלכלי המגויס</p> <p>3. מלחמת החפירות ומותם של מיליוני חיילים בחזית</p> <p>4. טכנולוגיה חדישה בשדה הקרב - צוללות, טנקים, מטוסים ולוחמה כימית.</p> <p>5. ההיבט היהודי</p> <ul style="list-style-type: none"> • לחימה משני צדי המתרס - יהודים במבחן הנאמנות למדינתם ולעמם. 	<p>ב. מאפייני מלחמת העולם הראשונה (3 שעות)</p>

הצעות דיזקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
<p>הצהרת בלפור תילמד בהעמקה בחטיבה העליונה בנושא: "הלאומיות בישראל ובעמים עד 1920 - ראשית הדרך".</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח מקורות והערכת מידת השפעתם של גורמים שונים על האירוע הנבחן; הסקת מסקנות; העלאת השערות <p>בחנו את הסכמי השלום על כל מרכיביהם ואת 14 הנקודות של וילסון והעריכו את תרומתם:</p> <ul style="list-style-type: none"> - להקמת מדינות לאום. - להקמת חבר הלאומים. - להכרה בזכות של היהודים להגדרה עצמית. <p>נתחו את שלושת המסמכים - מכתבי מק-מהון, הסכם סייקס-פיקו והצהרת בלפור, והסבירו את מחויבויותיה של בריטניה בסוגיית המזרח התיכון כפי שהן באות לידי ביטוי בכל אחד מהמסמכים. כמסקנה מפעילות זו, הציגו את הבעייתיות שנוצרה משלושת המסמכים האלה. גבשו עמדה מנומקת בשאלה - כיצד ניתן להתמודד עם מציאות של הבטחות סותרות.</p>	<p>1. הסכמי השלום וההכרה בזכות להגדרה עצמית</p> <ul style="list-style-type: none"> • זכויות מיעוטים וההכרה ביהודים כמיעוט לאומי. • הבטחות סותרות של בריטניה וצרפת במזרח התיכון: מכתבי מק-מהון, הסכם סייקס-פיקו, הצהרת בלפור. • הקמת חבר הלאומים והניסיון לייצוב היחסים הבין-לאומיים. 	<p>ג. הסדרי השלום והשלכותיהם (4 שעות)</p>

יחידה 3: בין שלום למלחמה (11 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דידקטיות
<p>א. מדינות דמוקרטיות אל מול משברים חברתיים, כלכליים ותרבותיים (6 שעות)</p>	<p>יש לבחור דמוקרטיה אחת שעמדה במבחן ודמוקרטיה אחת שקרסה:</p> <p>1. דמוקרטיה שעמדה במבחן: בריטניה וצרפת</p> <ul style="list-style-type: none"> ההתמודדות עם הקשיים בעקבות מלחמת העולם הראשונה. <p>ארצות הברית</p> <ul style="list-style-type: none"> השגשוג של שנות העשרים; מגמת הבדלנות; המשבר הכלכלי והשלכותיו על אירופה; הניו־דיל. <p>2. דמוקרטיה חדשות שקרסו: פולין</p> <ul style="list-style-type: none"> הקשיים בתהליך גיבושה של פולין כמדינה עצמאית ודמוקרטית (מדינה של מיעוטים לאומיים); היחס למיעוט היהודי. הגורמים להתחזקות כוחות הימין ולהפיכת פולין לדיקטטורה צבאית. <p>איטליה</p> <ul style="list-style-type: none"> הגורמים להחלפת המשטר הדמוקרטי באיטליה במשטר פשיסטי- המהלכים שהובילו לעליית מוסוליני לשלטון. <p>3. הפסימיזם החברתי וביטוייו בתחומי האומנות השונים*</p>	<p>- השוואה השוו (השווה והדומה) בין דרכי ההתמודדות בבריטניה לבין דרכי ההתמודדות בצרפת עם הקשיים שנוצרו בעקבות המלחמה.</p> <p>- העלאת השערות הציגו עמדה מנומקת בשאלה - האם ניתן היה למנוע את הפיכת פולין או את הפיכת איטליה לדיקטטורות.</p>	

* נושאי רשות

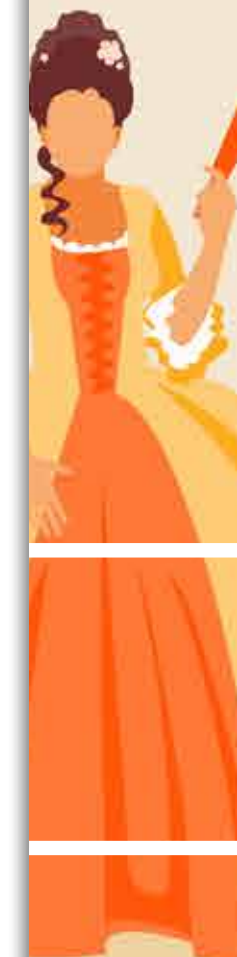
חזרה לתוכן

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
<p>ב. משטר טוטליטרי בעקבות מהפכה-ברית המועצות (6 שעות)</p>	<p>1. הסיבות והנסיבות למהפכת אוקטובר וניסיונותיהם של לבין וסטאלין לעצב משטר וחברה קומוניסטיים בברית המועצות בשנות העשרים והשלושים של המאה העשרים</p> <p>2. מעורבות היהודים במהפכה, מעמדם בברית המועצות ויחס המשטר אליהם (עד מלחמת העולם השנייה)</p>	<p>• השוואה והסקת מסקנות השוו (הדומה והשונה) בין הדרכים שבהן עיצב לבין לבין הדרכים שבהן עיצב סטאלין את החברה ואת המשטר הקומוניסטיים בברית המועצות.</p>	<p>1. כתיבת עבודות חקר מצומצמות בנושאים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מעורבותם של יהודים במהפכה. • יחס השלטון הקומוניסטי ליהודים בשנות העשרים והשלושים. • הבעיות שאתן התמודדו יהודים בברית המועצות כפרטים וכחברה בשנים אלה.
<p>ג. מלחמת האזרחים בספרד כמקרה מבחן להתערעות השלום העולמי*</p>	<p>1. מלחמת האזרחים בספרד: "חזרה כללית לקראת המלחמה העולמית"*</p> <ul style="list-style-type: none"> • הגורמים למלחמה והצדדים הלוחמים. • הסיבות למעורבות הבין-לאומית במלחמה, ולהתגייסות מתנדבים רבים ממדינות שונות.* 	<p>• ניסוח טיעון נהלו ויכוח (משחק תפקידים) בין צעירים שחיו באחת ממדינות אירופה או בארצות הברית באותה עת, בעד ונגד ההתנדבות למלחמת האזרחים בספרד. הציגו טיעונים מנומקים לביסוס עמדתכם.*</p>	<p>כתיבת עבודת חקר הבוחנת את הטענה הבאה: "מלחמת האזרחים בספרד הייתה חזרה כללית לקראת המלחמה העולמית".*</p> <p>2. קריאת הספר "למי צלצלו הפעמונים" או צפייה בסרט זה.*</p>

יחידה 4: מבית לאומי למדינה בדרך - ארץ ישראל בין מלחמות עולם (30 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
א. המשולש הארץ-ישראלי: בריטים, ערבים ויהודים (4 שעות)	<p>1. כתב המנדט על ארץ ישראל ומשמעותו לגבי תושבי הארץ בני שני העמים</p> <ul style="list-style-type: none"> • בית לאומי ליהודים ושמירת הזכויות האזרחיות של הערבים. <p>2. הדילמה של ערביי ארץ ישראל: "סוריה הגדולה" או זהות לאומית פלסטינית</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ניתוח מקור והסקת מסקנות נתחו את כתב המנדט והסבירו מהי המחויבות הבריטית כלפי הבית הלאומי היהודי על פי כתב זה. 	
ב. בניית התשתית למדינה יהודית בתקופת המנדט (8 שעות)	<p>1. התשתית היהודית בארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה</p> <ul style="list-style-type: none"> • התרחבות היישוב בערי הקודש. • חלוצי העליות הראשונה והשנייה: התיישבות חקלאית; ההתיישבות העירונית החדשה; ארגוני השמירה; פעילות תרבותית בשפה העברית. <p>2. גלי העלייה בין מלחמות העולם והשפעתם על התפתחות היישוב</p> <ul style="list-style-type: none"> • מספרי העולים ומועדי הגעתם. • הקשר בין הגעת הון יהודי לארץ ישראל לבין הגידול במספר העולים. 	<ul style="list-style-type: none"> • מיון; הערכת מידת השפעתם של גורמים שונים על הסוגייה הנבחנת. מיינו את הקבוצות בחברה היהודית בארץ ישראל על פי הקטגוריות: אידאולוגיה (ציונית על גווניה השונים, דתית, לא-ציונית); מקומות מגורים (ערי הקודש, התיישבות חדשה - עיר, מושבה, קבוצה); תעסוקה. העריכו את תרומת הקבוצות השונות לבניית התשתית לבית הלאומי. • ניתוח נתונים והסקת מסקנות קראו את נתוני הטבלאות אודות מספרי העולים ומועדי הגעתם לארץ ישראל, והסיקו מסקנות לגבי מידת תרומתם לגידול באוכלוסייה היהודית בארץ ישראל בתקופה זו. 	<p>הסוגיות יילמדו בהרחבה ובהעמקה בחטיבה העליונה בנושא "הלאומיות בישראל ובעמים-ראשית הדרך עד 1920".</p>

חזרה לתוכן

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
ב. בניית התשתית למדינה יהודית בתקופת המנדט (8 שעות) (המשך)	<p>3. תרומת ההתיישבות בעיר ובכפר לבניין הבית הלאומי</p> <ul style="list-style-type: none">• התפלגות האוכלוסייה היהודית לפי צורות התיישבות.• חשיבותה של ההתיישבות החקלאית, בעיקר זו השיתופית, בביסוס הנוכחות היהודית בארץ ישראל.• תרומתה של ההתיישבות העירונית לפיתוח הכלכלה (תעשייה ומסחר) והתרבות העברית.• תרומת ההון הפרטי וההון הלאומי לבניין הבית הלאומי. <p>4. מוסדות וארגונים מרכזיים ביישוב</p> <ul style="list-style-type: none">• מוסדות שלטון שנבחרים בשיטה דמוקרטית: הקונגרס הציוני, הנהלת הסוכנות היהודית, אספת הנבחרים והוועד הלאומי.• ההגנה: זרוע צבאית הכפופה להנהגה אזרחית נבחרת.• המשמעות של פרישת הרוויזיוניסטים והקמת אצ"ל: זרוע צבאית שאינה כפופה להנהגה הציונית הנבחרת.	<ul style="list-style-type: none">• הצגת טיעון קיימו בימת דיון בסוגיית דמותה של החברה היהודית בארץ ישראל: חברה קפיטליסטית הנסמכת על הון פרטי או חברה סוציאליסטית הנסמכת על הון לאומי. בתום הצגת העמדות המנומקות, קיימו הצבעה בכיתה בסוגיה זו.• מיון; השוואה; הסקת מסקנות<ul style="list-style-type: none">- מפו את כל המוסדות השלטוניים של היישוב היהודי והסבירו את תפקידיהם.השוו (באמצעות טבלה) בין המוסדות השלטוניים של היישוב לבין מוסדות השלטון במדינת ישראל כיום, על פי התפקיד של כל אחד מהם.• ביסוס טיעון גבשו עמדה מנומקת בטענה: מוסדות השלטון ביישוב היוו תשתית ארגונית של מדינה.	

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	הצעות דיזקטיות
<p>ג. הסכסוך היהודי-ערבי - מאפיינים והתפתחות (8 שעות)</p>	<p>1. הנושאים שבמוקד הסכסוך היהודי-ערבי בין מלחמות העולם</p> <ul style="list-style-type: none"> • עלייה יהודית. • קרקעות והתיישבות. • הרכב המועצה המחוקקת. <p>2. גילויי האלימות הערבית</p> <ul style="list-style-type: none"> • מאורעות 1920, 1921 ו-1929 (בקצרה). • המרד הערבי/מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939): גורמים, מהלך המאורעות והשלכותיהם. <p>3. התגובה הבריטית לגילויי האלימות הערבית (אירועי 1920, 1921 ו-1929 והמרד הערבי/מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939))</p> <ul style="list-style-type: none"> • דיכוי האלימות. • ועדת חקירה. • הכרזה על שינוי במדיניות. • המסקנות של ועדת פיל - "תוכנית החלוקה". • הסיבות הבין-לאומיות, האזוריות והמקומיות לשינויים במדיניות הבריטית. • "הספר הלבן", מאי 1939. 	<ul style="list-style-type: none"> • קריאת מפה עיינו במפות ודיאגרמות (אטלס כרטא) המציגות את התפתחות היישוב היהודי (דמוגרפיה, תעשייה, התיישבות, ארגונים ומוסדות שונים) בשנים 1920-1939 והסבירו את התפתחות היישוב בתחומים אלה. • השוואה (הדומה והשונה) והסקת מסקנות השוו בין המאורעות 1920, 1921 ו-1929 לבין המרד הערבי מבחינת הגורמים ומבחינת ביטויי האלימות. הסבירו את המסקנה הנובעת מהשוואה, לגבי מערכת היחסים בין שתי האוכלוסיות-היהודית והערבית - בארץ ישראל בתקופה זו. • השוואה השוו בין יחסם של הבריטים ליישוב היהודי לבין יחסם לערבים בארץ ישראל בעקבות גילויי האלימות. • ניתוח מקורות; הסקת מסקנות התכוננו במפה של "תוכנית החלוקה" (1937). הסיקו: מה ההשלכות של תוכנית זו על היישוב היהודי. נתחו את עיקרי "הספר הלבן" (מאי 1939). הסיקו: מהן השלכותיו על היישוב היהודי. 	<p>1. לימוד תמציתי אודות האלימות הערבית והתגובה הבריטית באירועי 1920, 1921 ו-1929.</p> <p>2. העמקה בלימוד המחצית השנייה של שנות השלושים: המרד הערבי/מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט.</p>

הצעות דיזקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
	<ul style="list-style-type: none"> • טיעון, הסקת מסקנות קיימו בימת דיון בנושאים השנויים במחלוקת ביישוב היהודי: - מדיניות "הבלגה" או "תגובה" ("עין תחת עין" או תגובה מבוקרת). - קבלה או דחייה של הצעת ועדת פיל - "תוכנית החלוקה". גבשו עמדה מנומקת בסוגיות השנויות במחלוקת. • העלאת אפשרויות מגוונות לפתרון בעיה נסחו את הבעיות שעמדו בפני מתכנני יישובי "חומה ומגדל". דונו בחסרונות וביתרונות של הפתרון שהוצע. • העלאת מגוון דעות נסחו את דעות המתנגדים והתומכים בהמשך שיתוף הפעולה עם הבריטים. • ייצוג הידע בדרכים מגוונות אספו נתונים על מצבו של היישוב היהודי בארץ ישראל ערב מלחמת העולם השנייה ובחרו דרכים להצגתם. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. הדילמה: "הבלגה" או "תגובה" <ul style="list-style-type: none"> • שיקולים מוסריים ופרגמטיים בעמדות השונות. • הגילויים השונים של "הבלגה" ושל "תגובה". 2. הדילמה: פולמוס החלוקה, 1937 <ul style="list-style-type: none"> • העמדות השונות: מהותן והתומכים בהן. • שמירה על אחדות התנועה הציונית. 3. מקרה בוחן: "חומה ומגדל" <ul style="list-style-type: none"> • הקמת יישובי חומה ומגדל כמענה לסוגיות "הבלגה" מול "תגובה" ו"תוכנית החלוקה", 1937. 4. הסיבות לשינוי במדיניות התנועה הציונית כלפי הבריטים בשלהי 1938 והשלכותיו המעשיות: משיתוף פעולה עם בריטניה למרד נגדה <ul style="list-style-type: none"> • פירות שיתוף הפעולה (נוטרות, עלייה, התיישבות). 	<p>ד. היישוב במבחן (8 שעות)</p>

הצעות דיזקטיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה שהנושא הנלמד מזמן	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	הנושא
		<ul style="list-style-type: none"> מרד העלייה בעקבות נטישת "תוכנית החלוקה" והחמרת מצב היהודים באירופה ("ליל הבדולח"). <p>5. מצבו של היישוב בעת פרוץ מלחמת העולם השנייה מהיבט דמוגרפי וכלכלי</p>	